अभ्यास (Exercises)

मौखिक (Oral)

प्र०1. ग्रीष्मऋतु या वर्षाऋतु पर पाँच वाक्य संस्कृत में बनाइए।

उ०

ग्रीष्मऋतुः

(क) वसन्तऋतौः पश्चात् ग्रीष्मऋतुः भवति।

(ख) ग्रीष्मऋतौः जनाः तापेन व्याकुलाः भवन्ति।

(ग) अस्मिन् ऋतौ विद्यालयेषु अवकाशः भवति।

(घ) न केवलं जनाः अपितु पशुपक्षिणः अपि व्याकुलाः भवन्ति।

(ङ) सर्वे तडागेषु, कुल्याषु, नदीषु च बहुसमयं यावत् स्नानं कुर्वन्ति।

वर्षाऋतुः

(क) अयम् ऋतुः ग्रीष्मऋतोः पश्चात् आगच्छति।

(ख) ग्रीष्मतापेन व्याकुलाः जनाः वर्षाकाले शान्तिम् अनुभवन्ति।

(ग) वर्षाऋतोः महत्त्वं सर्वाधिकम् अस्ति।

(घ) वर्षाऋतुं बिना अन्नस्य उत्पादनं सम्भवं नास्ति।

(ङ) अन्नेन बिना जीवनं संभवं नास्ति। अतः वर्षाऋतोः सर्वाधिकं महत्वम् अस्ति।

प्र०2. नीचे लिखे शब्दों के अर्थ याद करो।

उ०

(क)	जड़ता	~~शीतलता, आलस्य~~ सर्दी
(ख)	सर्वतः	चारों ओर
(ग)	निखिलान्	सभी को
(घ)	वारि	पानी जल
(ङ)	सह	साथ

लिखित (Written)

प्र०1. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए।

उ० (क) अस्माकं देशे कतिऋतवः भवन्ति?

उ० अस्माकं देशे षट् ऋतवः भवन्ति।

(ख) वसन्तस्य पर्यायवाचकाः शब्दाः के?

उ० ऋतुराजः, कुसुमाकरः, कुसुमायुधः इत्यादयः वसन्तस्य पर्यायवाचकाः शब्दाः।

(ग) अस्मिन् ऋतौ दिशः कीदृशाः भवन्ति?

उ० अस्मिन् ऋतौ दिशः प्रसन्नाः स्वच्छाः च भवन्ति।

(घ) कः मधुरं कूजति?

उ० कोकिलः मधुरं कूजति।

(ङ) मधुपाः किं कुर्वन्ति?

उ० मधुपाः गुञ्जन्ति मधूनि च पिबन्ति।

Scanned with CamScanner

प्र०2. रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए।

उ० (क) वसन्तः ऋतुराजः अस्ति।

(ख) वसन्तस्य स्वागतं सर्वे जनाः अति आनन्देन कुर्वन्ति।

(ग) वसन्ते आकाशम् अति निर्मलं भवति।

(घ) वृक्षेषु नवपल्लवाः सर्वेषां मनांसि आकर्षयन्ति।

(ङ) वसन्ते मधुनः आधिक्यं भवति।

प्र०3. सन्धि कीजिए।

उ०	सन्धि-विच्छेद	सन्धि शब्द
(क)	सु + आगतम्	स्वागतम्
(ख)	चर + अचरम्	चराचरम्
(ग)	कुसुम + आकरः	कुसुमाकरः
(घ)	स्व + अनुरागम्	स्वानुरागम्
(ङ)	तथा + अपि	तथापि

प्र०4. नीचे लिखे वाक्यों को शुद्ध कीजिए।

उ० शुद्ध वाक्य

(क) वयं वसन्तस्य स्वागतं कुर्मः अथवा अहं वसन्तस्य स्वागतं करोमि।

(ख) तडागेषु प्रफुल्लितानि कमलानि सर्वेषां मनांसि हरन्ति।

(ग) वसन्ते मधुनः आधिक्यं भवति।

(घ) मधुलोलुपाः भ्रमराः प्रमादं कुर्वन्ति। कुर्वन्

प्र०5. संस्कृत में अनुवाद कीजिए।

उ० (क) कुसुमाकर वसन्त का पर्यायवाची शब्द है।

अनु० कुसुमाकरः वसन्तस्य पर्यायवाचकः शब्दः अस्ति।

(ख) वसन्त ऋतु में सर्वत्र स्वच्छता दिखाई देती है।

अनु० वसन्तऋतौ सर्वत्र स्वच्छता दृश्यते।

(ग) सभी लोग वसन्त का स्वागत करते हैं।

अनु० सर्वे जनाः वसन्तस्य स्वागतं कुर्वन्ति।

(घ) वसन्त ऋतु को ऋतुओं का राजा कहते हैं।

अनु० वसन्तऋतुं ऋतूनां राजा कथयन्ति।

(ङ) वसन्त ऋतु में मौसम सुहावना होता है।

अनु० वसन्तऋतौ वातावरणम् आनन्ददायकं भवति।

प्र०6. नीचे लिखे अवतरण का हिन्दी में अर्थ लिखिए।

वातावरणे ..... सुखदायकं भवति।

उ० हिन्दी में अर्थ के लिए संकेत न० 3 का सरलार्थ देखें।

Scanned with CamScanner